

בהמה המקשה

פרק רביעי

הולין

סט ע"א

זה הכלל – משמיעו היא. דבר שאינו גופה – מנא ליה! אלף לאו לאתויי האי גופא, מומר. לאתויי מאי – אי חותך מן העובר – מנא ליה! אלף לאו לאתויי קלוט – אפילו הנמנא שלם דנשאר מיעוט העובר נפניס וכוּו ילֵא מחותך. לאתויי קלוט – אפילו הנמנא לעזרה נמעני פרה. הוציא עובר – של שלמים את ידו נשעת שמיטת אמו בעזרה. מהו –

להיות לו חומת העזרה מחינה, להחירו בשמיטת האס. ותבעי לך קדשים קלים בירושלים – כגון עוצר שלמים שהוליא את ידו צירושלים והחזירה, והכניסה לעזרה ושטתה. והנעני לך אליבא דמאן דאמר יש לידה לאזרים ולא מהניא חזרה: מי מהניא ליה חומה דלא ליהוי "נשר נשדה"? דהא חומת העיר הויא מחינה לקדשים קלים. וליכא לאוקמא נשומט שלמים צירושלים והוליא העובר את ידו למוך, דלס כן – אף הנהמה אסורה משום שומט קדשים בחוץ. אמו הוא – ולא חומה. מי מצטרף סימן ראשון לסימן שני – גרסינן. והכי מינעבי ליה: סימן ראשון שנשטתה בעוד אצר זה נמוכה, היה צא להחיר אף באכילה, ומשילא – אין מחיבת סימן שני צא על אצר זה אלף לטהרו מידי נבלה, כדאמרן לעיל: ומכמים אומרים מגע טרפה שמוטה. מי מצטרף סימן ראשון שצא לו לטהר ולהחיר, עס זה שאינו צא אלף לטהר, להועילו מיהא לטהר, הואיל ושמיהס שוין נכך? או דלמא – כיון דיש חילוק צנייהס – לא מצטרף ראשון שהוא נשטט לשני דברים, עס השני שאינו אלף לטהרו מידי נבלה, ואין כאן שמיטה שלמה לטהרו. אם מצטרף סימן ראשון לשני להתיר באכילה – כל העובר והנהמה, ולא אמרינן: שמיטה חלוקה היא, ואין שמיטה לא צו ולא צו – לא מועיל לאצר לטהרו מידי נבלה? מהו לחוש לזרעו – של עובר זה שהוליא ידו ושטתה אמו, והוליאווה חי, וגדל ונא על הנהמה והוליד, מהו שילצר אצר כיונא צו הנולד ממנו? אפילו בן פקועה דעלמא – שלא הוליא את ידו, וגדל והוליד – נמי אסור כל הולד. דאמר רב מרשיא לדברי האומר חוששין לזרע האב – חנינא הוא, צ"לואו ואת צנו" (חולין עמ"ב). אין לו תקנה – שמנא אצו אין טעון שמיטה. כדתנן צמתמין (חולין ע"ב), ומכמים אומרים שמיטת אמו ואי נמו, הוה ליה צר סימן אחד, ונהמה לריכה רוב שניס. אבן פקועה דכוותיה – דאין [הולך] טעון שמיטה אלף משום חל אצר, וההוא אצר לא מישמרי שמיטה, דלאו שמיטה היא [ומתך ליה האי אצר ושרין]. מבבלב זרעיה – ומיתסר כל הולד משום אמו אצר. ואליצא דחנינא קנעי לה.

תוספות

ותבעי לך קדשים קלים בירושלים – רב חנינא הוה מיבעי ליה בעזרה משום דחשיבה מחיצה יותר, אפילו לענין שחיטת קדשים קלים. ומיהו, בנולד כולו בעזרה – לא קא מיבעי ליה, דפשיטא דטעון שחיטה.

דאתא אבן פקועה דכוותיה – שיש בו איסור יוצא בחד אבר.

ב **בעי** [שאַל] ר' ירמיה: עובר שהוציא את ידו ממעי אמו, ונשחטה האם, ששנינו שאף שהעובר עצמו הותר בשחיטתה, אותה יד נאסרה לעולם משום בשר שיצא ממחיצתו, **מהו לחוש** (לחשוש) לאיסור של אותה יד **בזרעו** של אותו עובר, שהוליד לאחר שהוציאהו ממעי אמו וגדל? ומכריים: **היכי דמי** [כיצד בדיוק מדובר]? **אילימא דאזל אבהמה מעלייתא** [אם תאמר שהלך, בא, על בהמה מעולה, רגילה]. וילדה, **מאי איריא האי דאית ביה** [מה שייך. מדוע לשאול על זה שיש בן איסור יוצא ממחיצתו? **אפילו בן פקועה דעלמא** [סתם]. כל עובר שהוציאהו ממעי אמו שנשחטה – נמי [גם כן] יש איסור בזרעו. שכך אמר **רב מרשיא, לדברי האומר: חוששין בבהמה לזרע האב**, שמייחסים את הבן לאב ולא רק לאם, **בן פקועה** (שלאחר שנשחטה אמו פקעו את בטנה והוציאהו ממעיה) **הבא על בהמה מעלייתא** [מעולה. רגילה] – **הולד אין לו תקנה**, שכיון שמצד האב אינו טעון שחיטה, ומצד אמו טעון שחיטה – לא תועיל שחיטה להכשירו! ומשיבים: **לא צריכא** [לא נצרכה] שאלה זו אלא במקרה **דאזל** [שהלך, בא] אותו בן פקועה שהוציא את ידו קודם שחיטה, על נקבה שהיא **בן פקועה דכוותיה** [שכיוצא בו]. שגם היא אינה טעונה שחיטה, וילדה, איפוא, ולד שאינו טעון שחיטה, אלא שהוא בא מכוחו של אב שידו נאסרה משום יוצא. והשאלה היא: **מאי** [מה] הדין? האם כל **אבר של האב מוליד את האבר המקביל לו כוולד**, ואם כן **חתין ליה ושרי** [וחותן] את היד של הוולד והוולד כולו מותר]. **או דלמא מבבלב זרעיה** [או שנאח מבובלב מפוזר זרעו] **כוולד כולו**, וכולו אסור? לאחר ששאל שאלה זו הדר [חזר] **ואמר ר' ירמיה: פשיטא דמבבלב זרעיה** [פשוט הדבר שמתבלבל זרעו],

עיונים

שאין גופה לאתויי מאי לאו לאתויי כהאי גוונא שהרי לגבי העובר עצמו שנינו במפורש: חותך מעובר שבמעיה – מותר באכילה. ואם כן, "זה הכלל" בא להוסיף דבר על מה ששנינו במפורש.

לאתויי קלוט במעי פרה וכו' ולפי זה, מה שנאמר "זה הכלל... דבר שאינו גופה מותר" – אינו עוסק במקרה שחותך מדבר שבגוף הפרה, כמו דין המשנה שעליו הובא כלל זה, אלא בעובר שלם שנמצא בה. או שגם כאן מדובר בחותך מעובר שבמעיה, אלא שהוצרך לחזור על דין זה בעובר קלוט, וללמד אנכ כי כי לדעת ר' שמעון אינו נאסר בגלל סימני הטומאה שלו, אלא רק לאחר שיצא לאיר העולם.

הוציא עובר את ידו בעזרה מהו ביסודה של שאלה זו עומדת ההנחה, שאיסורו של אבר עובר שיצא חוץ למעי אמו, ושל קדשים שיצא חוץ לעזרה, איסור אחד הוא – איסור בשר היוצא חוץ למחיצה, כלומר, חוץ לתחום ההיתר, והוא נלמד לעיל מ"יובשר בשדה טריפה לא תאכלו" (שמות כב, ל). ואם כן, הואיל והעזרה היא מחיצה המתירה (בשחיטה) את האם ואת העובר שבמעיה (שהרי אם נשחטה האם מחוץ לעזרה הריהי אסורה), שמא היא מההה מחיצה גם לידו של העובר שיצאה ממעי האם, ואין היא נחשבת כדבר שיצא חוץ למחיצתו, ותועיל לה שחיטת האם להתירה.

ותבעי לך קדשים קלים בירושלים כלומר, עד שאתה שואל על מחיצת העזרה, שהיא מחיצה חשובה, שגם קדשים קלים, שמותרים באכילה בכל ירושלים, הותרו בשחיטה רק בתוכה – תשאל על ירושלים, שהיא מחיצה לענין אכילת קדשים קלים בלבד, ואם היא מהוה מחיצה – כל שכן שחומת העזרה מהוה מחיצה (כך משמע מותס'). ויש שפירש כך: עד שאתה שואל לענין דיני שחיטה, האם מחיצת העזרה מועילה להחשיב את האבר שיצא כאילו לא יצא מגוף האם, ומותר בשחיטתה – תשאל שאלה בסיסת יותר: האם עצם הימצאותו של האבר במחיצה המתירה את אמו, מחשיבה אותה כ"יובשר בשדה" (מהר"ם מלובלין, לשיטת רש"י).

ופירש רש"י שמדובר כשהוציא העובר את ידו והחזירה בירושלים, ואחר כך הכניסו את אמו לעזרה

זה הכלל: החותך מקרבי הבהמה בחייה **דבר** שהוא גופה – אסור, ולא תועיל לו שחיטתה, גם אם היה בגופה בשעת השחיטה. והחותך **דבר שאינה גופה**, אלא מן העובר, אם נשאר בגופה – **מותר** בשחיטתה. ויש לשאול: **דבר שאין גופה** שהוא מותר, **לאתויי מאי** [להביא את מה] הוא בא? **לאו לאתויי כהאי גוונא** [האם לא להביא כגון זה], שיצא רוב העובר

מחותך, ולהחיר מה שנותר בפנים? ודוחים: **לא**, יש לומר שבא לאתויי [להביא] עובר קלוט (שפרסותיו אינן פסועות) שנמצא **במעי פרה**, לומר שהוא מותר בשחיטת אמו. והוצרך הדבר אליבא [על פי שיטתו] של ר' שמעון. לומר, דאף **על גב** [שאף על פי] שאמר ר' שמעון: **קלוט בן פרה אסור**, מפני שאין לו סימני בהמה טהורה – הני מילי [דברים] אלה אמורים] **היכא** [במקום] שכבר יצא לאויר **העולם**, אבל במעי אמו – שרי [ומותר].

א בענין עובר שהוציא ידו ממעי אמו קודם שחיטה, ששנינו שהיד אסורה משום שיצאה חוץ למחיצתה, בני [שאַל] **רב חנניא: הוציא עובר של בהמת קדשים את ידו בעזרה קודם שנשחטה, מהו? האם נאמר: מגו דהוי [מתוך] שהעזרה הריהי] מחיצה לגבי קדשים, שהיא מתירה את אמו שנשטתה בתוכה, ולא חוצה לה – הוי נמי לגבי דהאי [הריהי נחשבת מחיצה גם לגבי עובר זה].**

ואף שהוציא את ידו בעזרה – אינה נחשבת כיוצאת מחוץ למחיצתה, והותרה בשחיטת אמו. או דלמא [ששאַל]: **לגבי דהאי [לגבי עובר זה] העזרה לאו [א] מחיצה היא**, מפני שמחיצת **עובר – אמו היא**, ואם יצא אבר ממנה – יצא ממחיצתו? אמר ליה [ר] **אביי: ותבעי לך [ותישאל ר] שאלה זו לגבי בהמת קדשים קלים בירושלים**, שהוציא העובר את ידו ממעיה: האם ירושלים, שרק בין חומותיה מותר לאכול קדשים קלים, נחשבת כמחיצה לגביו, ולא נאסרה ידו, או שמא מאחר שיצאה ממעי אמו הריהי נחשבת כיוצא חוץ למחיצה? אלא קדשים קלים בירושלים מאי טעמא לא קא מיבעיא לך [מה טעם לא נשאלה ר] – משום שאתה מניח שמחיצת **עובר – אמו הוא**, הכא נמי [כא] גם כן]. כשהוציא ידו בעזרה, אמור: מחיצת עובר אמו הוא, ולא העזרה.

ב בברייתא שהובאה לעיל (סאב), שנינו שעובר שהוציא ידו ממעי אמו, אף ששחיטת האם אינה מתירה את היד באכילה, מכל מקום היא מטהרת אותו מטומאת נבילה. ובענין זה בני [שאַל] **אילפא: אם הוציא עובר את ידו בין שחיטת סימן לסימן, בין שחיטת הקנה לשחיטת הוושט, קודם שנגמרה השחיטה, מהו? מי [האם] מצטרף סימן ראשון לסימן שני לטהריה** [טסהר אותו. את היד שיצאה מידי טומאת נבלה, או לא? שהרי כששחטו את הסימן הראשון, מתירה השחיטה את האבר באכילה וגם מטהרת אותו מטומאת נבילה, כחלק מן העובר. אבל שחיטת הסימן השני באה רק לטהרו מטומאת נבילה, שהרי נאסר באכילה, ושמא אינן מצטרפות לשחיטה אחת לטהרו? אמר **רבא: קל וחומר, אם הועיל לו הסימן ראשון לסימן השני להתירו באכילה את העובר כולו, לא יועיל לו לאבר שיצא לטהריה** [טסהר אותו] על כל פנים מידי טומאת נבלה?

ג **בעי** [שאַל] ר' ירמיה: עובר שהוציא את ידו ממעי אמו, ונשחטה האם, ששנינו שאף שהעובר עצמו הותר בשחיטתה, אותה יד נאסרה לעולם משום בשר שיצא ממחיצתו, **מהו לחוש** (לחשוש) לאיסור של אותה יד **בזרעו** של אותו עובר, שהוליד לאחר שהוציאהו ממעי אמו וגדל? ומכריים: **היכי דמי** [כיצד בדיוק מדובר]? **אילימא דאזל אבהמה מעלייתא** [אם תאמר שהלך, בא, על בהמה מעולה, רגילה]. וילדה, **מאי איריא האי דאית ביה** [מה שייך. מדוע לשאול על זה שיש בן איסור יוצא ממחיצתו? **אפילו בן פקועה דעלמא** [סתם]. כל עובר שהוציאהו ממעי אמו שנשחטה – נמי [גם כן] יש איסור בזרעו. שכך אמר **רב מרשיא, לדברי האומר: חוששין בבהמה לזרע האב**, שמייחסים את הבן לאב ולא רק לאם, **בן פקועה** (שלאחר שנשחטה אמו פקעו את בטנה והוציאהו ממעיה) **הבא על בהמה מעלייתא** [מעולה. רגילה] – **הולד אין לו תקנה**, שכיון שמצד האב אינו טעון שחיטה, ומצד אמו טעון שחיטה – לא תועיל שחיטה להכשירו! ומשיבים: **לא צריכא** [לא נצרכה] שאלה זו אלא במקרה **דאזל** [שהלך, בא] אותו בן פקועה שהוציא את ידו קודם שחיטה, על נקבה שהיא **בן פקועה דכוותיה** [שכיוצא בו]. שגם היא אינה טעונה שחיטה, וילדה, איפוא, ולד שאינו טעון שחיטה, אלא שהוא בא מכוחו של אב שידו נאסרה משום יוצא. והשאלה היא: **מאי** [מה] הדין? האם כל **אבר של האב מוליד את האבר המקביל לו כוולד**, ואם כן **חתין ליה ושרי** [וחותן] את היד של הוולד והוולד כולו מותר]. **או דלמא מבבלב זרעיה** [או שנאח מבובלב מפוזר זרעו] **כוולד כולו**, וכולו אסור? לאחר ששאל שאלה זו הדר [חזר] **ואמר ר' ירמיה: פשיטא דמבבלב זרעיה** [פשוט הדבר שמתבלבל זרעו],

מסורת הש"ס

- חולין סח.ב.
- חולין לב.ב.
- חולין עה.ב.

גרסות

שאין גופה לאתויי מאי בכתה"י: **דבר [שאינן] [שאינו] גופה לאתויי מאי** ושאינה גופה בחלק מכתה"י: **ודבר שאינו גופה.**

מי מצטרף סימן ראשון לסימן שני בכתה"י: **מצטרף סימן שני לסימן ראשון** וכן ברבינו גרשום.

אבר מוליד אבר בכתה"י ועוד: **אבר אבר מוליד.**

מבבלב זרעיה ברוב כתה"י: מיבבלב זרעיה.

לאו מכח חלב ודם — של אטוה קאמא, שאף החלב והדם הולידו. תרי איסורי אמרינן — דשרי, אצל חלב ודם ויואלא — לא. ולמאן — איכא תלתא? אי לרבי מאיר — דאמר: איסור חלב נהג בשליל, כדלקמן — איסור חלב ודם איכא, איסור יואל ליכא. דהא לרבי מאיר אפילו מה שצפנים טעון שמיטה, כדקמני מתנימין (חולין ע"ד, א): ומאלא נהי נן תשעה חי — טעון שמיטה, הלכך הוה ליה כשר צהמה. ואי כרבי יהודה — צר פלוגתיה, דאמר: אין טעון שמיטה מה שצפנים, ואיכא איסור יואל שאין לו היתר — איסור חלב ליכא. נוהג בשליל — גיד הנשה, וחלביו של שליל איסור. אלא — הא לא קמיבעיא ליה, דכל מכה — לא אמרינן דליחסר משום שאם מכה איסור. את חלבו — אם נקבה היא וילדה, והרי היא מוללת — חלבה מהו באכילה? והיינו "לורעו" דקאמר, שאין החלב צא עד שחלה. בהמה בבהמה — שדיא "צהמה" דרישא "א"צהמה" דסיפא, ודרוש הכי: צהמה הנמלאת צהמה תאכלו. אלא מעתה — הואיל ושליל קרוי צהמה. ימירו — אם הביא צהמת חולין אצל צהמת קדשים מעוצרת, ואמר: הרי זו תמורת עובר של זו — תהא תמורה, דהא גבי תמורה "צהמה" כתיב (ויקרא כז), "ואם המר ימיר צהמה צהמה". אין ממירין — כלומר, אם המיר — אין מומר. לכל ממירין תמורה דיעבד הוא, כדאמרן בשמעתא קמייתא דפרקא קמא (חולין ג, א). לא אברין בעוברין — אצל צהמת חולין זו תמורה תחת עובר צהמת קדשים זו. ולא עוברין באברין — עובר צהמת חולין זו תמורה צנגלה של צהמת קדשים זו. ולא עובר ואבר בשלמים — אלא לאו צהמה מיקרוה אלא — לאו מ"צהמה" נפקא, אלא מ"כל" נפקא, והכי דריש: כל מפרסת פרסה צהמה תאכלו, כלומר, כל אשר תמלא צהמה אכול. אותה תאכלו כשהיא שלמה — אכול כל הנמלא צמוכה. אצל כשהיא חסרה, שהנמלא צמוכה מנופה הוא, שנחסר ממנה — לא תאכל הנמלא. אלא מעתה — דדרשת "כל צהמה".

תוספות

או דלמא תרי איסורי אמרינן — לאו דוקא תרי איסורי אמרינן, דאיכא נמי איסור

גיד הנשה.

תלתא לא אמרינן — תימה: מאי קמיבעיא ליה? והא קיימא לן (חולין נח, א) דזה וזה גורם — מותר!

אלמה אמר רבי יוחנן השוחט בהמה ומצא בה דמות יונה באכילה בעיני פרסות וליכא — נראה: דוקא נקט דמות יונה, שהוא איסור גם כשיצא לאויר העולם, לפי שאינו מתיקם. אבל מצא בה בהמה גמורה שראוי להיות — מותר. ורגליה רגלי יונה, או שאין לה רגלים כלל — מותרת. דלא ממעט רבי יוחנן מידי שראוי להיות מותר כשיצא לאויר העולם, דהתיא חשיב כמפרס פרסה להיות ניתר בשחיטת אמו, כמו שחשוב כמפרס פרסה כשיצא לאויר העולם. דלא על חנם תפס רבי יוחנן דמות יונה, ולא נקט עובר שרגליו דמות יונה, או עובר שאין לו רגלים. וכי פריך: קלוט במעי אמו ליתסר — אליבא דרבי שמעון דוקא פריך, דאסר ליה כשיצא לאויר העולם, כדפרישית לעיל (סח, ב ד"ה ואלבא).

ושואלים: מנלן [מנין לנן] דבר זה? ומשיבים: דכתיב [שנאמר]: "וכל בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע פרסות בבהמה אותה תאכלו" (דברים יד, ו), ומה שנאמר בפסוק זה "בהמה... בבהמה" הרי זה לרבות את הולד, שהוא כבהמה המצויה בתוך בהמה. ומקשים: אלא מעתה, שאתה למד כן מן הביטוי "בהמה בבהמה", אם כן גם בדין תמורה שנאמר בו ביטוי זה: "ואם המר ימיר בהמה בבהמה, והיה הוא ומורתו יהיה קודש" (ויקרא כז, י) — ימירו בו בעובר, שאם יאמר על בהמת חולין, שהיא תמורת עובר שבמעי בהמת קדשים — תחול עליה הקדושה! אלמה תנן [מדוע שנינו במשנה]: אין ממירין לא אברין בעוברין, שאם אמר על אבר של בהמת חולין שיהיה תמורת עובר של בהמת קדשים — אין הקדושה חלה על האבר, וכן לא ממירין עוברין של בהמות חולין באברין של קדשים. וכן לא ממירים אברין ועוברין של חולין בשלמין, כבהמות קדשים שלמות, וגם לא ממירים בעלי חיים שלמין של חולין בהן, באברים ועוברים של בהמות קדשים! אלא לא מ"בהמה בבהמה" למדים להיתר עובר שבמעי בהמה, אלא ממה שאמר שם קרא [הכתוב]: "וכל בהמה... בבהמה תאכלו", שלשון "כל" באה לרבות את כל מה שבבהמה, ובכלל זה הולד, שהוא מותר כחלק מגופה של הבהמה שהותר בשחיטה. ושואלים: אי הכי [אם כן], שכל מה שבבהמה תאכלו, אפילו חותך מן הטחול ומן הכליות שבמעי נמי [גם כן] יהיה מותר! אלמה תנן [מדוע שנינו במשנתנו]: חותך מן העובר שבמעי — מותר באכילה, חותך מן הטחול ומן הכליות — אסור באכילה? ומשיבים, אמר שם קרא [הכתוב]: "בבהמה אותה תאכלו" — אותה כשהיא שלמה ולא חסרה, שאם נחסר דבר ממנה עצמה לא תאכלנו, שלא הותר בשחיטתה. ומקשים: אלא מעתה, שאתה מתיר עובר שלם שבתוכה מ"כל בבהמה", השוחט את הבהמה ומצא בה עובר בדמות יונה — תשתרי [תתיר מותרת] אותה דמות יונה באכילה! אלמה [משום מה] אמר רבי יוחנן: השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה — אסור באכילה?

עיונים

ר' יהודה אומר אין נוהג בשליל וחלבו מותר — טעמו של ר' יהודה, שאין איסור גיד הנשה וחלב נהגים בעובר כזה, הוא משום שאין רואים אותו כבהמה לעצמה, ולכן הריהו בכלל הכתוב המובא להלן בעמוד זה "וכל... בבהמה תאכלו" (דברים יד, ו), שכל מה שנמצא בבהמה שנשחטה מותר באכילה (רש"י להלן ע"ד, א ועוד). וכמבואר במשנה להלן ע"ד, א, גם ר' מאיר חולק רק בשליל בן תשעה (שכלו חודשי הריונו) ויצא חי, אבל בן תשעה שיצא מת, או בן שמונה שיצא חי — גם הוא סבור שהוא בכלל "יכל בבהמה".

כל מוכח לא אמרינן — כלומר, אם אתה בודק מהו מקורו של הדבר שלפניך — תצטרך לאסור כל בהמה, שהרי היא יונקת מחלב ודם של עצמה בכל שעה ורגע. אלא, בהכרח כל דבר שבא מכה איסור — אין אנו אומרים שהוא אסור, ולא נחלט שום דבר לאיסור אלא במצבו העכשווי (תחת סופר).

והכי קמיבעיא לן מהו לגמוע את חלבו — כלומר, מה דינו של חלב נקבה, שבחיותה במעי אמה הוציאה את ידה, ולא הותרה בשחיטתה, אלא נאסרה משום יוצא. וגם זה נכלל בלשון השאלה "מהו לחוש לורעו", שהרי הבהמה נותנת חלב רק לאחר שנורעה ורע יולדה (רש"י).

חלב דעלמא לא כאבר מן החי דמו ושרי — כלומר, כיון שחידשה התורה בחלב, שהוא מותר למרות איסור אבר מן החי שיש בו — הוא הדין כאשר יש בו איסור יוצא מחמת האבר שיצא, שמעורב בכל גופה של בהמה זו, וגם בחלבה, שהוא מותר. ושאל הרשב"א: ומדוע נאמר שיהיה דינו של חלב זה שונה מחלב טריפה, שהוא אסור? והציע לפרש כך את הספק: כיון שבאבר זה שהחלב בו מוכחו, אין איסור מחמת עצמו, אלא רק שלא הותר יחד עם שאר איברי העובר בשחיטת אמו —

שאם כן, שכל אבר מוליד אבר מקביל לו, הרי כל אבר סומא היה יולד סומא, וקייטע (שירו קטועה) היה יולד קייטע! אלא פשיטא דמכלכל זרעיה [פשוט הדבר שמתבבל זרעו]. והכי קמיבעיא לן [וכך נשאלה לנן השאלה: בהמה בעלמא [סתם], לאו [האם לא] מכה חלב ודם של האב

דאם פן — סומא יולד סומא, וקייטע יולד קייטע! אלא, פשיטא דמכלכל זרעיה. והכי קמיבעיא לן: בהמה בעלמא, לאו מפח חלב ודם קאתיא, ושריא? הקא נמי לא שניא. או דלמא: תרי איסורי אמרינן, תלתא — לא אמרינן? — ולמאן? אי לרבי מאיר — איסור חלב ודם איכא, איסור יוצא ליכא; אי לרבי יהודה — איסור יוצא איכא, איסור חלב ודם ליכא! דתנן: יגיד הנשה נוהג בשליל, וְחֻלְבוֹ אִסוּר, דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר; רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אֵין נוֹהֵג בְּשֻׁלִיל, וְחֻלְבוֹ מוּתָר! אָלָא, פֶּל מַפְחָ לָא אֲמָרִינָן, דְּשָׂרֵי. וְהָכִי קָמִיבְעִיא לָן: מַהוּ לְגַמוּעַ אֶת חֻלְבוֹ? חֻלְבֵּ דְעֵלְמָא, לָא פְּאָבֵר מִן הַחַי דְמַי, וְשָׂרֵי? הַאי נְמִי לָא שָׁנָא. או דלמא: הָתָם — אֵית לִיה תְּקַנְתָּא לְאִיסוּרִיה בְּשָׁחִיטָה, הָכָא — לֵית לִיה תְּקַנְתָּא לְאִיסוּרִיה בְּשָׁחִיטָה? תִּיקוּ.

ד "חותך מעובר" וכו'. מנלן? דכתיב: "יכל בהמה מפרסת פרסה וגו', בהמה בבהמה" — לרבות את הולד. — אלא מעתה ימירו בו! אלמה תנן: אין ממירין לא אברין בעוברין, ולא עוברין באברין, ולא אברין ועוברין בשלמין, ולא שלמין בהן? אלא, אמר קרא: "יכל בהמה" — לרבות את הולד. — אי הכי, אפילו חותך מן הטחול ומן הכליות נמי! אלמה תנן: חותך מן העובר שבמעי — מותר באכילה, מן הטחול ומן הכליות — אסור באכילה? — אמר קרא: "אותה" — שלמה, ולא חסרה. — אלא מעתה, השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה, תשתרי! אלמה אמר רבי יוחנן: השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה — אסור באכילה?

אסורים, ובכל זאת שריא [היא מותרת]? ואם כן, הכא נמי לא שניא [כאן גם כן]. באיסור בשר שיצא ממחיצתו, אינו שונה. ולמרות שיש באב איסור מחמת היד שהוציא ממעי אמו — הולד שבא מכוחו מותר. או דלמא [שםא]: תרי איסורי אמרינן [בשני איסורים שהולד בא מכותם, חלב ודם, אנו אומרים] שהתורה התיירה, אבל תלתא לא אמרינן [בשלושה איסורים, חלב ודם ואיסור יוצא, אין אנו אומרים]? ומקשים: ולמאן [ולשיטת מין] יש כאן שלושה איסורים? אי [אם] לשיטת ר' מאיר — איסור חלב ודם איכא [יש].

באב שהוציא ידו ממעי אמו, אבל איסור יוצא ליכא [אין בו כלל]. אי [אם] לשיטת ר' יהודה — איסור יוצא איכא [יש בו]. אבל איסור חלב (ודם) ליכא [אין בו!] ומנין שכן סבור כל אחד מהם? דתנן [ששנינו]: איסור גיד הנשה נוהג בשליל (עובר) שכלו חודשי עיבורו, ונמצא חי במעי בהמה שנשחטה, וכן חלבו אסור, אלו דברי ר' מאיר. שהוא סבור שדינו של עובר זה ככל בהמה, ולשיטתו גם אינו ניתר בשחיטת אמו (להלן ע"ט, א). וכיון שאינה נחשבת לגביו מחיצה מותרת, ממילא, אם הוציא את ידו קודם שחיטת אמו — אינה נאסרת משום בשר שיצא חוץ למחיצתו. ר' יהודה אומר: אין איסור גיד הנשה נוהג בשליל כזה, וחלבו מותר. שהוא סבור שהעובר אינו נחשב בהמה לעצמה, להחיל עליו איסורים אלה, אלא הוא חלק מאמו. אך מטעם זה עצמו שחיטת אמו מתירה אותו, ולכן אם הוציא את ידו ממעי קודם שחיטה — נאסרה היד משום בשר שיצא ממחיצתו. ונמצא שלכל הדעות, ולד לאב שהוציא ידו ממעי אמו, בא מכה שני איסורים לכל היותר, ככל בהמה! אלא, צריך אתה לומר, שכל שבא מכה איסור — לא אמרינן [אין אנו אומרים] שהוא אסור משום כך, אלא

אומרים אנו דשרי [שהוא מותר], ואם כן זרעו של עובר שהוציא ידו ממעי אמו בוודאי מותר, ולא בכך נסתפק ר' ירמיה. ואלא הכי קמיבעיא לן [כך נשאלה לנן]. כך יש להסביר את שאלת ר' ירמיה: אם היה זה עובר נקבה שהוציא ידו ממעי אמו, מהו לגמוע את חלבו? האם נאמר: חלב דעלמא [שכל סתם בהמות]. האם לא כאבר מן החי דמי [הוא נחשב]. שהרי הוא פורש מגוף החי, ולמרות זאת שרי [הוא מותר]? אם כן, הרי נמי לא שניא [חלב זה גם כן אינו שונה]. ולמרות שיש בבהמה איסור בשר שיצא ממחיצתו — אין החלב שלה אסור. או דלמא [שםא]: הָתָם [שם]. סתם חלב התיירה התורה, שכן אית ליה תְּקַנְתָּא לְאִיסוּרִיה [יש לו תקנה לאיסור] לאיסור אבר מן החי — בשחיטה, שמוציאה את הבהמה כולה מאיסור אבר מן החי. אבל הכא [כאן]. באיסור יוצא שיש בחלב של עובר שהוציא ידו — לית ליה תְּקַנְתָּא לְאִיסוּרִיה [אין לו תקנה לאיסור] בשחיטה? שאלה זו לא נפתרה, ועל כן תיקו [תעמוד] במקומה. שנינו במשנה: החותך בעובר שבמעי בהמה קודם שחיטה, ולא הוציא את חתיכות העובר ממעיה — מה שחתך מותר באכילה לאחר שחיטת האם.

מדוע יגרע דין החלב הבא מכוונו, מדין חלב הבא מכל הבהמה כולה בחייה, שהוא מותר? או שמא נאמר כי גרועה חיותו של אבר זה מחיותה של הבהמה החיה, שהיא עתידה להיתקן (על ידי שחיטה), אבל חיותו של אבר זה אינה עומדת להיתקן לעולם. אי הכי אפילו חותך מן הטחול ומן הכליות נמי — כלומר, אם כך, שאתה דורש מיכל בהמה, מדוע לא תאמר כן גם לגבי טחול וכליות, שגם הם מצויים בגופה של הבהמה? אבל אם אתה למד מיבהמה בבהמה: אין כל קושי, שהרי רק עובר שהוא עצמו בהמה ונמצא בתוך בהמה מותר (רמב"ן).

אזרח ההלכה

לגמוע את חלבו — עובר נקבה שהוציאה אבר, ונשחטה האם, ואחר כך הוציאה ממעי אמה — חלבה אסור בשתיה, הואיל והוא בא מכלל האיברים ויש בה אבר אחד אסור, והרי זה כחלב טריפה שנתערב בחלב טהור. שלא נפתרה שאלת ר' ירמיה ופוסקים להומרא [ונחלקו האחרונים במקרה שיש שישים בבהמה כנגד האבר האסור האם החלב מותר או לא. ראה שיך ופת"ש]. (רמב"ם ספר קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"ה ה"ב. שו"ע יו"ד יד, ה).

השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה — השוחט בהמה ומצא בה דמות עוף — אסורה באכילה, שלא הותר בבהמה אלא זה שיש לו פרסה. כממירת ר' יוחנן, וכחסבר הגמרא להלן עמוד ב. ויש אומרים שכל מין שיש לו פרסה שסוטה מותר, אף שלו עצמו אין פרסה שסוטה (רמ"א בשם תוספות). (רמב"ם שם פ"א ה"ז. שו"ע יו"ד יג, ה).

מסורת הש"ס
ד. משנה חולין פטב, (בקינור). חולין עד, ב, צב, ב. ק, ב. תוספתא חולין פ"ז ב. ה. ילק"ש תורה תקלו (כל הענין). ו. משנה תמורה י"א. תוי"כ ויקרא כז, י. ילק"ש תורה תרעו. ז. נדה כג, וראה ירושלמי תרומות פ"ח ה"יא.

גרסות

דאם כן סומא יולד סומא וקייטע יולד קייטע בחלק מכתה"י: דאם כן סומא יולד סומא וקייטע יולד קייטע. והכי קא מיבעיא לן בכתה"י: והכי קא מיבעיא ליה. איסור חלב ודם ליכא בכתה"י ועוד: איסור חלב ליכא וכן הגיהו בדפוסים. דתנן גיד הנשה נוהג בשליל וחלבו מותר דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר בכתה"י כמקבילות: דתניא גיד הנשה ובחלק מכתה"י: דתנן נוהג בשליל וחלבו מותר. רבי יהודה אומר והוא כשון המשנה להלן ע"ט, ב. לא אמרינן דשרי בכתה"י ועוד: לא אמרינן ושרי. והכי קא מיבעיא לן בחלק מכתה"י: אלא הכי קא מיבעיא ליה. אלא מעתה ימירו בו בכתה"י: אלא מעתה גבי תמורה דכתיב ואם המר ימיר בהמה בבהמה לרבות את הולד וימירו בו. אמר קרא אותה שלמה בכתה"י ועוד: אמר קרא אותה שלמה. דמות יונה אסור באכילה בכתה"י ועוד: דמות יונה אסורה באכילה.

בהמה המקשה

פרק רביעי

חולין

סט ע"ב

בעינא פרסות בבהמה — דהכי משמע: שמי פרסות ומעלת גרה הנמאלת צנחמה מאללו. קלוט במעי פרה ליתסר — ואנן אמרינן לעיל (חולין סחג) דשרי אפילו לרבי שמעון! תנא דבי רבי ישמעאל כרבי שמעון — מנינו משנת מדרשו של רבי ישמעאל כתלמידיו של רבי שמעון נן יומי. **פרסה** בבהמה תאכלו — קרל כתיב פרסה וכתיב פרסות, איזה שמאלא

— או פרסה צנחמה או פרסות, אבל יונה אינה לא פרסה ולא פרסות. כדאמרן מעיקרא — דעובר איקרי צהמה. רבי שמעון היא — טעמא לאו משום דעובר לאו צהמה, אלא משום דמקיש תמורה למעשר במסכת תמורה צפרק קמא [יג,א] דתנן, אמר רבי שמעון: והלא מעשר בכלל כל הקדשים היה, ולמה יאף? דכתיב "כל מעשר צפר ולאן וגו' לא יבקר צין טוב לרע ולא ימירנו" [ויקרא כו], ולמה יאף? להקיש: מה מעשר קרבן יחיד — יאף קרבן צבור, ומה מעשר קדשי מוצח — ילאו קדשי צדק היות. הלכך, דוק מינה נמי: מה מעשר אינו צעוצרין ואצריין, דצענין "יעצור תחת השבט" (שס). אף תמורה — אבל למאן דלא מקיש — ממירין, דעובר איקרי צהמה. ומנא תימרא — דהא "איין ממירין", רבי שמעון היא? דתנן — כסיפא לדיה, דפליג רבי יוסי עלא ואמר: ממירין, ומפרש טעמא: והלא צמוקדשין, צחחלת הקדש, האומר "רגלה של זו עולה" — כולה עולה כו'. שמע מינה, מדקאמר "הלא צמוקדשין" — דלרבי שמעון מהדר: והלא צמוקדשין אתה מודה דהאומר "רגלה של זו" כו' כדלקמן, וצו אתה חלוק עלי. לא סלקא דעתך, תנא קמא "איין ממירי" רבי מאיר היא, כשאר סתם משנה. מי אית להו האי סברא — צמוקדשין דכולה עולה, דימנא להו רבי יוסי: והלא צמוקדשין אתם מודים לי? והמינא כו'. יכול תהא יוצאה לחולין — צפדיין, שיפדה אותו, אצרי תמכר — צהמה זו ללרבי עולות, ודמייה חולין, חוץ מדמי אותו אבר — וממנו לא יעול הדמים, לפי שאינו שלו.

וצתמורה [יאג,ג] פריך: והא קמייתי אותו שקנאה עולה מתוסר אצרי, והוא היה מחוייב עולה! יהיה לרבות את כולה — דהוא ליה למיתבז "כל אשר יתן ממנו לה' קדש", ומתכתיב "יהיה" — ריבינא הוא, דאפילו לא נתן לה' אלא ממנו, דהיינו מקצתה — יהיה קדש כולה. אלא לאו — תנא קמא רבי שמעון היא. וכיון דשמעת ליה צעלמא דמקיש תמורה למעשר, טעמא צהא נמי משום הקישא הוא. לא רבי יוסי טעמא דנפשיה קאמר — מהא לא תימנא דתנא קמא רבי שמעון היא. דלעולם אימא לך דרבי מאיר היא או רבי יהודה, דלא שמעינן להו דמקשו. וטעמייהו צהא — משום דלצריס ועוצרין לאו צהמה מיקרו. ודקשיא לך: היכי מני רבי יוסי למימר לרבי מאיר "הלא צמוקדשים" כו' — לאו משום דציצרא ליה, דימנא: והלא צמוקדשים אתה מודה לי. אלא הכי קאמר ליה: הלא צמוקדשין יודע אני דהאומר "רגלה של זו עולה" — כולה עולה, דנפקא ליה מ"יהיה קדש". אף כשיאמר "רגלה של זו תמורה" — תהא כולה תמורה, ואישתכח דהמיר צהמה כולה, וקרינא "צהמה צנחמה".

תוספות

תמכר לצרכי עולות — לא דמי לבהמה של שני שותפים, והקדיש חציה וחזר תאמר שהוא משיב לר' מאיר ור' יהודה — **מי אית להו האי סברא** [האם יש להם סברה זו] במקדשים? והרי לשיטתם אין הקדושה חלה על כולה! אלא לאו [האם אינן] משיב לר' שמעון הסבור כן? ונמצא שר' שמעון הוא התנא של ר' יהודה. ומה שטען ר' יוסי: והלא במקדשים האומר "רגלה של זו עולה" — כולה עולה, אין זה משום שכך סבור גם התנא הראשון, אלא ר' יוסי טעמא דנפשיה קאמר [את הטעם של עצמו הוא אומר], לשיטתו שלו, ואין מכאן ראייה לענייננו.

ומשיבים: **בעינא** [צריכים אנו] שיהיו פרסות, כפי שנאמר שם "וכל בהמה וכו' ושוסעת שסע שתי פרסות ומעלת גרה בבהמה אותה תאכלו" (דברים יד, ו), **וליכא** [ואין כאן]. ושואלים: אלא מעתה, שצריך שיהיו לו פרסות, עובר קלוט (שפרסותיו אינן שסועות לשתיים) שנמצא במעי פרה ליתסר [שייאסר]!

— **בעינא פרסות, וליכא!** — **אָלָא מַעְתָּה, קְלוֹט בְּמַעֵי פְּרָה לִיתְסֵר!** — **הָא תְּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי: "פְּרָסָה בַּבְּהֵמָה תֹאכְלוּ"**. רַב שִׁמְי בַר אֲשִׁי אָמַר: **לְעוֹלָם כְּדָקְאֶמְרַת מְעִיקְרָא. וְדָקָא קְשִׁיָּא לָךְ: אֵין מְמִירִין! הָא מְנִי — רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא, בְּדַמְקִישׁ תְּמוּרָה לְמַעְשָׁר; מַה מַּעְשָׁר אֵינּוּ נוֹהֵג בְּאַבְרִיס וְעוֹבְרִים — אֵף תְּמוּרָה אֵינָה נוֹהֶגֶת בְּאַבְרִיס וְעוֹבְרִים. וּמְנָא תִּימְרָא? דְּתַנּוּ, יְאָמַר רַבִּי יוֹסִי: וְהֲלֵא בְּמוֹקְדָשִׁים, הָאוֹמֵר: "רְגְלָהּ שְׁל זו עוֹלָה" — כּוּלָּהּ עוֹלָה, אֵף כְּשִׁיאָמַר: "רְגְלָ שְׁל זו תַּחַת זו" — תְּהָא כּוּלָּהּ תְּמוּרָה תַּחְתֶּיהָ. לְמַאן קָא מְהַדֵּר לִיהָ? אֵילִימָא לְרַבִּי מְאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה — מִי אֵית לְהוּ הָאֵי סְבָרָא? וְהֲתַנְיָא, יִכּוּל הָאוֹמֵר: "רְגְלָהּ שְׁל זו עוֹלָה", תְּהָא כּוּלָּהּ עוֹלָה? תְּלַמוּד לּוֹמַר: "כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַה' יִהְיֶה קֹדֶשׁ" — מִמֶּנּוּ קֹדֶשׁ, וְלֹא כּוּלּוּ קֹדֶשׁ; יִכּוּל תִּצְאָ לְחוּלִין? תְּלַמוּד לּוֹמַר: "יִהְיֶה" — בַּהֲוִיָּתָהּ תְּהָא; הָא כִּיצַד? תְּמַכֵּר לְצָרְכֵי עוֹלוֹת, וְדַמְיָהּ חוּלִין, חוּץ מְדַמֵּי אֲבָר שְׂבֵה, דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: מְנַין לְאוֹמֵר: "רְגְלָהּ שְׁל זו עוֹלָה" — תְּהָא כּוּלָּהּ עוֹלָה? תְּלַמוּד לּוֹמַר: "יִהְיֶה" — לְרִבּוֹת אֶת כּוּלָּהּ. לְמַאן? אֵי לְרַבִּי מְאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה — מִי אֵית לְהוּ הָאֵי סְבָרָא? אָלָא לְאוּ, לְרַבִּי שְׁמַעוֹן. — לְא, רַבִּי יוֹסִי טַעְמָא דְּנַפְשִׁיהָ קָאָמַר.**

הבהמה כולה, ולא רק הרגל, תמורה תחתיה. ומדברים אלו משמע שגם התנא שר' יוסי חולק עליו מסכים עמו בהנחה הבסיסית, שבמוקדשים, כשאומר "רגלה של זו עולה" — כולה עולה. ויש לשאול: למאן קא מהדר ליה [למי הוא נחשב] דברים אלו? כלומר, מי הוא התנא של המשנה, שעמו הוא דן? אילימא [אם תאמר] לר' מאיר ור' יהודה, מי אית להו האי סברא [האם יש להם, מקבלים הם סברה זו] במקדשים? והתניא [והרי שנויה ברייתא]: יכול האומר "רגלה של זו עולה" — תהא כולה עולה? תלמוד לומר: "ואם בהמה אשר יקריבו ממנה לה' כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קדש" (ויקרא כז, ט), ומכאן יש לדייק: מה שיתן ממנו יהיה קדש — ולא כולו יהיה קדש. יכול יפדה אותו אבר שהוקדש, וכך תצא בהמה זו כולה לחולין? תלמוד לומר: "יהיה קדש" — בהוייתה תהא, שאותו אבר ישאר בקדושתו. הא כיצד יש לנהוג? תמכר הבהמה לצרכי עולות, לאנשים שצריכים להקריב קרבן עולה, והם יקדישו אותה כולה לעולה, ודמייה שקיבל תמורתה יהיו חולין, חוץ מדמי אותו אבר שבה שהקדיש, אלו דברי ר' מאיר ור' יהודה. ר' יוסי ור' שמעון אומרים: מנין לאומר "רגלה של זו עולה" — תהא כולה עולה? תלמוד לומר: "יהיה קדש" — לרבות את כולה. ואם כן, למאן [למי] משיב ר' יוסי, שכשם שאם הקדיש אבר אחד חלה הקדושה על הבהמה כולה, כך אם המיר אבר של בהמת חולין בבהמת קדשים תהא בהמת החולין כולה תמורה? אי [אם]

תאמר שהוא משיב לר' מאיר ור' יהודה — **מי אית להו האי סברא** [האם יש להם סברה זו] במקדשים? והרי לשיטתם אין הקדושה חלה על כולה! אלא לאו [האם אינן] משיב לר' שמעון הסבור כן? ונמצא שר' שמעון הוא התנא של ר' יהודה. ומה שטען ר' יוסי: והלא במקדשים האומר "רגלה של זו עולה" — כולה עולה, אין זה משום שכך סבור גם התנא הראשון, אלא ר' יוסי טעמא דנפשיה קאמר [את הטעם של עצמו הוא אומר], לשיטתו שלו, ואין מכאן ראייה לענייננו.

עיונים

בעינא פרסות וליכא הפירוש בפנים הוא כרש"י, שיש צורך בפרסות המזכורות בפסוק "ושוסעת שסע פרסות ומעלת גרה בבהמה", כלומר, שתהא פרסתה שסועה לשתים. ואולם כתבו ראשונים כי אין הבונה שצריך שיהיו לעובר פרסות (שפרסתו שסועה), ואם לא — אינו מותר. אלא כל שהוא ממין בהמה שפרסותיה שסועות, אפילו אין לו אלא פרסה אחת בלבד, ואפילו הוא בצורת גמל או חמור, הואיל ונולד לבהמה כשרה (ראה משנה בכורות ה,ב ובגמרא שם) — מותר בשחייתה, אבל דמות עופות לא התירה התורה (אפילו יש לאותה דמות פרסה. ראה ש"ך). וכן דייקו בירושלמי: "בהמה בבהמה תאכלו" — ולא שקץ בבהמה, ולא עוף בבהמה (תרומות פ"ח ה"א, ועיי"ש) (מאירי). ובתוס' (בעמוד הקודם) כתבו כי הוזכרה כאן "דמות יונה", משום שציור כזה היה אסור גם אם היה נולד, מפני שאין לו קיום. וראה עוד בגדה כג,ב, ובראשונים שם.

אלא מעתה קלוט במעי בהמה ליתסר שאלה זאת נשאלת דווקא לדעת ר' שמעון, הסבור (ראה לעיל סח,ב) שקלוט בן פרה שנולד אסור. ולשיטתו צריך היה לומר שיש לימוד מיוחד המתיר אותו במעי אמו. אבל לשיטת החכמים המתירים קלוט בן פרה שנולד — פשוט שהוא מותר במעי אמו (תוס').

הא תנא דבי ר' ישמעאל כר' שמעון בן יוחי כלומר, התנא בבית מדרשו של ר' ישמעאל, שנה גם ברייתות של חכמים אחרים, וביניהן ברייתא זו לשיטת ר' שמעון (וסתם ר' שמעון הוא ר' שמעון בן יוחי). **הא מני ר' שמעון היא דמקיש תמורה למעשר** התורה כתבה דין תמורה בסמוך לדין מעשר בהמה, שנאמר "כל מעשר בקר וצאן וכו' קדש לה'. לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו" (ויקרא כז, ל—לג). ועל כך אמר ר' שמעון (ראה תמורה יג,א): והלא מעשר בכלל כל הקדשים היה,

מסורת הש"ס

- ראה חולין סח,ב.
- ראה תמורה יג,א.
- משנה תמורה יא,א. קדושין ז,א. חולין קלה,א. ילק"ש תורה תרעו.
- ערכין ד,ב. תמורה יא,א. תוי"כ ויקרא כז, ט. ילק"ש תורה תרעו.

גרסות

אלא מעתה קלוט במעי פרה בכתתיי: **קלוט במעי פרה**.

הא תנא דבי רבי ישמעאל כרבי שמעון בן יוחי בכתתיי ועוד: **תנא דבי ר' ישמעאל בדבי ר' שמעון בן יוחי** ויש בכתתיי ובמקורות: **תנא דבי ר' ישמעאל ר' שמעון בן יוחאי אומר**.

לעולם כדקאמרת בכתתיי ועוד: **לעולם כדקאמרינן**.

באברים ועוברים... באברים ועוברים בכתתיי ועוד: **באברים... באברים** וראה רמב"ן.

תמכר לצרכי עולות בכתתיי ועוד: **תמכר לצרכי עולה**.

תהא כולה עולה בכתתיי: **שכולה עולה**.

טעמא דנפשיה קאמר יש בכתתיי שנוסף בו: **והכי קאמר ליה והלא במקדשין יודע אני דהאומר רגלה של זו עולה כולה עולה אף כשיאמר רגלה של זו תמורה תהא כולה תמורה**.

משנה המבכרת המקשה לילד – נפטר רחם שלה – מותר למחן אבר אבר כשהוא יונא ראשון ראשון. ומשליך לכלבים – דכל כמה דלא נפק רוציה – לא קדיש. יצא רובו – כחמה, וחמנו. הרי זה יקבר – דצליחת הרוב תלה קדושה עליו, דקרינא ציה "אשר יולד" [נזרים טו].

א משנה המבכרת המקשה לילד – מחתף אבר אבר, ומשליך לכלבים. יצא רובו

– הרי זה יקבר, ונפטרת מן הבכורה.

ב גמרא אהמר: יצא שלישי ומכרו לגוי, וחזר ויצא שלישי אחר – רב הונא אמר:

קדוש, רבה אמר: אינו קדוש. רב הונא אמר קדוש

– קסבר: למפרע קדוש, וכיון דנפק ליה רוביה

– איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא הוה קדוש,

ומאי דזבין – לא פלוס זבין. רבה אמר אינו

קדוש, קסבר: מכאן ולהבא קדוש, ומאי דזבין –

שפיר זבין. ואזדו לטעמיהו, דאתמר: יצא שלישי

דרף דופן, ושני שלישי דרף רחם – רב הונא

אמר: אינו קדוש, רבה אמר: קדוש. רב הונא

אמר: אינו קדוש – רב הונא לטעמיה, דאמר:

למפרע קדוש, ורופא קמא ליתיה ברחם. רבה

אמר: קדוש – רבה לטעמיה, דאמר: מכאן ולהבא

קדוש, ורופא דרף רחם נפיק. וצריכא, דאי אשמעינן

בהא – בהא קאמר רב הונא, משום דלקולא, אכל

בהא דלחומרא – אימא מודי ליה לרבה.

דמפקינן לזכור מקדושתו.

תוספות

ולקחה והקדיש חציה, דאמרינן בפרק קמא דקדושין (ז, א), דקדושה ואינה קריבה, דחשיבה דחיה מעיקרא. דהתם לא הוה בידו להקדישה כולה מתחלה, אבל הכא, כשהקדיש רגלה – היה יכול להקדישה כולה.

יצא רובו הרי זה יקבר – אף על גב דנתן בפרק "כל פסולי המוקדשין" (בכורות לב, ב) דבית הלל מתירין למנות גוי על הבכור, הכא מודו דאסור

למכור לגוי. דהא מוקמינן לה התם כרבי עקיבא, ושמעין ליה לרבי עקיבא

בפרק "טבול יום" (זבחים קג, ב) דאמר: מדבריו למדנו שהשוחט את הבכור

ונמצא טרפה, שיאותו הכהנים בעורו. משמע דבשר אסור בהנאה. והיינו

טעמא, דהיכא דשרי לישאל – הוא דאיתקש לצבי ואיל, ושרי אפילו לגויס.

רב הונא אמר קדוש קסבר למפרע הוא קדוש – הא דאמר רב יהודה בפרק

"כל פסולי המוקדשין" (בכורות לה, א) דמותר להטיל מום בבכור קודם שיצא

לאויר העולם. ומפרש: גדיא – באזניה, אימרא – בשיפוטתיה. אבל אימרא

באזניה – לא, דחיישינן כי חזי ליה לאזניה, שמא יצא רוב הראש וחזר. אבל

בגדי אין לחוש, דמתוך דאזני גדולות – דרכו לצאת במיעוט הראש. והיינו דלא כרב הונא, דלדידיה כיון דלמפרע קדוש, אפילו לא יצא רוב הראש – אסור

להטיל בו מום, דכשיצא אחר כך הרוב איגלאי מילתא למפרע דקדוש הוה, כדאמרינן הכא בגי מכירה. ומיהו, איכא לאוקמי האי דרב יהודה אליבא דרב הונא.

ומכי חזי לאזנו דגדיא בפנים שרי להטיל בו מום, דאכתי לא יצא כלל. אבל אימרא – איכא לימחש מכי חזי לאזניה בפנים, שכבר יצא רוב הראש וחזר. וסוגיא

דריש "כיצד מערימין" (תמורה כד, ב) דמוקי דרב יהודה בזמן הזה, דלא חזי להקרבה, ופריך: מאי למימרא! ומשני: מהו דתימא נגורו אטו דלמא נפיק רוב הראש

– ההיא סוגיא דלא כרב הונא, דלרב הונא במיעוט ראשו נמי איכא איסור. וכן הא דאמר ליה רב עמרם לרב ששת: אמר על הבכור "עם יציאת רובו יהא עולה",

עולה הוא או בכור הוי? ההיא נמי דלא כרב הונא, דמשמע דשיטא ליה דקודם יציאת רובו יכול להפקיע ממנו קדושת בכור. אם לא נחלק בין מכירה לגוי להנך.

עיונים

המבכרת בכור בהמה טהורה הוא אחד ממיני הקדשים, שצריך לתיתו לכהן, והכהן עולה לירושלים ומקריבו שם, ואוכל את בשרו. ואם נפל בו מום – אינו נפדה כשאר קדשים שנפל בהם מום, אלא נשאר בקדושתו, אולם הכהן רשאי לשחטו מחוץ למקדש. ובשנה

משאר קדשים, שבפועל אינם נוהגים בזמן הזה, מפני שאין מקדש, ואין אדם מקדיש בהמה לקרבן, הרי דין בכור בהמה נוהג לעולם, וגם דיני הקדושה שצריך לנהוג בו (אף שבפועל משתדלים שלא להגיע לחיוב בכורה, כדי שלא להיכשל באיסורים הקשורים בכך, וזאת על ידי מכירת חלק מן המבכרת או מן העובר שבמעיה לגוי).

המקשה לילד מחתף אבר אבר אף שלכאורה חל איסור להטיל מום בקדשים, קדושת הבכור חלה רק בלידה, והלכה היא שבמקרים של לידה לא רגילה, כגון בנייתוח דופן הרחם (יצא דופן) אין זה בכור. ולכן עוסקת המשנה בהמה המקשה לילד, וקובעת שכדי שלא תמות האם ניתן לחתוך אבר אבר של הבכור שבמעיה (חת"ס).

יצא רובו הרי זה יקבר כדון קדשים שאסורים בהנאה. ואף שאם היה חי – יכול היה הכהן ליהנות ממנו, ואף לתת לגוי לאכול ממנו, כאן שהוא מת ואסור בהנאה גם על הכהן – אסור למכרו לגוי (תוס').

ניתן להסביר "יצא רובו" בשני אופנים, האחד – כהמשך המקרה הראשון, שחתך אבר אבר והניחו, ולא השליכו לכלבים עד שיצא רובו. אבל רש"י פירש לפי מסקנת הגמרא, שמדובר במקרה שיצא רובו כאחד, וחתכו כדי להציל את אמו. ורמב"ן התקשה בדבר, שהרי יש בדבר משום מטיל מום בקדשים. והוא הסביר כי מדובר כשיצא מת, או שיצא ומיד אחר כך מת, שבמקרים אלו שוב אינו ראוי להקרבה, ולכן אין בו איסור הטלת מום (וכן בתוס' להלן ע"א).

ונפטרת מן הבכורה בין אם יצא אבר אבר, ובין שיצא רובו כאחד. שכיון שנאמר במצות הבכורה "פטר רחם", שהבכור הוא זה הפוטר (הפותר) תחילה את הרחם, הרי השני ודאי אינו בכור (רש"י). והרמב"ם סבור כי זה שנחתך אבר אבר אינו פוטר את אמו מן הבכורה, כיון שאינו נחשב כילוד, והבא אחריו הוא הפוטר את הרחם (וראה בצ"ח).

ומאי דזבין שפיר זבין וכל שיש שותפות לגוי באם או בעובר, ואפילו קטנה ביותר –

א משנה בהמה המבכרת (העומדת ללדת את ולדה הראשון), המקשה לילד, ובעליה רוצה שלא תמות – מחתך אבר אבר מהעובר שבמעיה, ומשליך לכלבים, ואינו צריך לקבור כל אבר שחתך, כדון קדשים שאסורים בהנאה, לפי שאין הבכור קדוש בבכורה עד שיצא רובו מן הרחם. ואם יצא רובו של הוולד כאחד, וחתכו – הרי זה יקבר, משום שביציאת רובו חלה עליו קדושת הבכורה. והאם נפטרת מן הבכורה, שהוולד הבא שייולד לה אינו בכור.

ב גמרא אתמר [נאמר] שנחלקו אמוראים במקרה זה:

יצא שלישי העובר חוץ לרחם אמו, ומכרו את השלישי הזה לגוי, וחזר ויצא שלישי אחר, ובכך יצא רובו –

רב הונא אמר: ולד זה קדוש בבכורה, רבה אמר: אינו קדוש. ומסבירים את

טעמיהם: רב הונא שאמר קדוש, קסבר [סבור הוא]: בכור שמתקדש

כשיצא רובו – למפרע הוא קדוש, וכיון דנפק ליה רוביה [שיצא לו רוב]

– איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא הוה [היה] קדוש, ולפיכך מאי דזבין [מה שמכר]

לגוי – לא פלוס זבין [מכר]. ושני שלישי דרב הונא דבר שאינו שלו.

ואילו רבה שאמר אינו קדוש, קסבר [סבור הוא]: בכור מכאן ולהבא הוא

קדוש, רק משעה שיצא רובו, ולפיכך, מאי דזבין – שפיר זבין [מה שמכר

לגוי מתחילה – יפה מכר]. ונמצא שוולד זה פטור מבכורה, מפני החלק

שנמכר לגוי. ומעירים: ואזדו לטעמיהו [והולכים רב הונא ורבה

לשיטותיהם]. דאתמר [שנאמר] שנחלקו בשאלה זו: אם יצא שלישי מן הבכור דרך דופן הרחם, בנייתוח, ואחר כך

יצאו שאר שני שלישי העובר דרך פתח רחם – רב הונא אמר: אינו קדוש בבכורה, רבה אמר: קדוש. ומסבירים: רב הונא אמר: אינו קדוש

– רב הונא לטעמיה [לטעמו]. לשיטתו, שאמר: בכור למפרע הוא קדוש, ושלאחר שיצא רובו מתברר כי כשנולד נתקדש. ואולם במקרה זה רובא קמא

ליתיה [הרוב הראשון לא היה בלידה] בדרך הרחם, והרי בכור שיצא שלא דרך פתח הרחם אינו קדוש בבכורה. ואילו רבה אמר: קדוש – רבה

לטעמיה [לטעמו]. לשיטתו, שאמר: בכור מכאן ולהבא קדוש, משייולד רובו. והרי במקרה זה, כשיצא רובא [הרוב] – דרך פתח הרחם נפיק [יצא].

ומעירים: וצריכא [וצריכה] המחלוקת להיאמר בשני המקרים. דאי אשמעינן

בהא [שאם היה משמיע לנו רק בזה], שיצא שלישי ומכרהו לגוי, הייתי אומר: כהא קאמר [כמו אמר] רב הונא שלמפרע הוא קדוש, משום שאם היינו

אומרים מכאן ולהבא הוא קדוש, נמצא דלקולא [שהוא מקל]. שהוא פוטר מן הבכורה. אבל בהך [בזה], שיצא שלישי דרך דופן, דלחומרא [שהוא

להחמיר], שאם נאמר כדברי רבה, שמכאן ולהבא הוא קדוש, הריהו מחייבו בבכורה – אימא מודי ליה [אומר שמודה הוא לו] רב הונא לרבה.

פטר מן הבכורה (ראה משנה בכורות יג, א). ואזדו לטעמיהו וכו' וכתבו בתוס' הבהל נוסף בין שתי השיטות, שלרב הונא אסור להטיל מום קודם שיצא רובו, שהרי כשיצא רובו יתגלה למפרע שהיה קדוש, ואסור להטיל מום בקדשים. למרות שגם הוא מודה, שקודם שיצא מיעוטו לאויר העולם מותר להטיל בו מום. ויש שכתבו שגם לרב הונא מותר להטיל בו מום קודם שיצא רובו (ש"ך יו"ד סימן שיג סק"ח לשיטת רש"י והרשב"א).

ורובא קמא ליתיה ברחם ויוצא דופן אינו קדוש בבכורה, לפי שנאמר: "פטר רחם" – שיצא דרך פתח הרחם, וזה לא פטר את הרחם (ראה בכורות יט, א), ועוד שנאמר: "כל הבכור אשר יולד" (דברים טו, ט), פטר לו יצא דופן (ספרי).

אזרה ההלכה

המבכרת המקשה לילד בהמה טהורה מבכרת המקשה ללדת – מותר לחתוך את העובר שבמעיה לאברים, ולהשליכם לכלבים. כמשנה. והנולד אחריו קדוש בבכורה (רמב"ם), ויש אומרים שאינו קדוש (טור). (רמב"ם ספר קרבנות הלכות בכורות פ"ד הי"ד. שו"ע יו"ד ש"ט, א).

יצא רובו מבכרת המקשה ללדת יוצא רוב העובר – הרי הוא קדוש וצריך לקברו, והנולד אחריו אינו קדוש בבכורה. כמשנה. (רמב"ם שם. שו"ע שם).

יצא שלישי ומכרו לגוי יצא שלישי הולד חוץ לרחם ומכרו לגוי, וחזר ויצא שלישי אחר – נתקדש הולד למפרע, ונפטרה אמו מן הבכורה (רמב"ם). כדברי רב הונא. ויש אומרים שאינו קדוש למפרע (רא"ש), כדברי רבה. (רמב"ם שם ה"ו. שו"ע יו"ד ש"ט, ב).

יצא שלישי דרך דופן ושני שלישי דרך רחם יצא שלישי הולד דרך דופן הרחם ושני שלישי דרך הרחם – אינו קדוש, שהרוב הראשון לא יצא דרך הרחם, ובכור למפרע הוא מתקדש (רמב"ם), כדברי רב הונא. ויש אומרים שקדוש (רא"ש), כדברי רבה. (רמב"ם שם. שו"ע יו"ד ש"ט, ג).

מסורת הש"ס ה. (הסבר זה) עירובין ה, ב. כתובות ל, א. קדושין סח, א. סנהדרין כד, א.

גרסות

המבכרת המקשה לילד יש בכתי"י ובדפו"י: מבכרת שהיא מקשה לילד. ומשליך לכלבים יש בכתי"י: ומשליכו לכלבים.

ונפטרת מן הבכורה במשניות: ונפטרה מן הבכורה ויש בכתי"י: ונפטרה מן הבכורה.

למפרע קדוש... מכאן להבא קדוש יש בכתי"י: למפרע הוא קדוש... מכאן ולהבא הוא קדוש וכן ברש"י ותוס'.

ושני שלישי דרך רחם בכתי"י: ושני שלישי דרך הרחם.

משום דלקולא אבל בהך דלחומרא יש בכתי"י: משום דלחומרא אבל בהך דלקולא.